

SYDSVENSKAN

[Hörby](#) 21 april 2018 12:00

Här lär man sig hur man får byborna att lägga pengarna på hemmaplan

Hur mycket av sina inkomster handlar byborna för på hemmaplan? I Svensköpsbygden analyserade man sig fram till det lite jobbiga svaret. 72 av 81 miljoner kronor spenderas på annat håll. Första insatsen för att minska läckaget: att ibland förvandla lanthandeln till en pizzeria.

[Jonas Nyrén](#)

[Patrik Renmark](#)

En Special och en Original, med ananas. Ingela Brickling har ett minutschema att följa. Vita klisterlappar på kartongerna berättar när de olika byborna kommer för att hämta sina pizzor. Bild: Patrik Renmark

I höjd med mejeridisken känner man det. Det blir ett par grader varmare och doftar smält ost. Inte smågodis, korvring och torra varor som en butik på landet brukar lukta.

Man fattar att det inte är någon vanlig fredagskväll i Lina & Evas Lanthandel, i Killhults enda korsning, i Hörby kommuns nordöstra hörn.

Den som följer doftspåren hittar in till butikens köksvrå, där en kvinna i röd kockmössa regerar. Ingela Brickling ser till att 40 pizzor i kartong kan lämna butiken ikväll. Byborna har förbeställt. De har kunnat välja på Original, den med skinka som man med svamp eller ananas

kan förvandla till Hawaii eller Capricciosa. Eller så har de valt Special, en överraskning som den här fredagen är toppad med lufttorkad skinka, mozzarella och rucola.

Byns pizzakunder vet vad de får.

– Hemlagad köbepizza brukar vi tala om, ger Ingela Brickling som produktbeskrivning. Specialpizzan skapas ofta med hjälp av det som behöver gå åt från butiken. Och ibland förvandlas det till oväntad succé.

– När vi gjorde den där med chorizo fick vi så mycket beröm att vi fick sätta oss ned.

Ingela Brickling har redan kört slut på en ugn. Än håller ersättaren bra. Det kostar på att baka pizza till halva byn. Bild: Patrik Renmark

I vanliga fall är hon deltidslantbrukare, byns massör, fotvårdare, redovisningskonsult och ordförande i föreningen Mittskåne Utveckling. Ikväll lägger hon allt åt sidan och är bara pizzabagare, som hjälpsam mamma till lanthandlare Eva Andersson.

Det förvandlar hon sig till en gång per månad. Idag är det den sjätte pizzakvällen i affären, och Ingela Brickling har jobbat in rutinerna.

Hon kastar inga degar i luften, men vet att använda en bakform för att smidigt få pizzan rund. Hon har lärt sig att bottnarna blir godast om de görs samma dag, och hon vet att det är säkrast att stänga av brandlarmet innan hon brassar på.

Systemet med klisterlappar på kartongerna är däremot Evas skapelse. Varje kund har utöver sin pizzabeställning fått ange när han eller hon tänkt dyka upp. ”16.45 – Jonas – Original med ananas”. Nu ligger kartongerna staplade i tidsordning.

Pizzakvällarna i lanthandeln är inget spontant infall. De är det första konkreta utfallet av analysen som visar vad 208 hushåll i Svensköpsbygden lägger sina pengar på. Och viktigast av allt: hur mycket av den disponibla inkomsten de använder hemma i byn och hur mycket som spenderas på annat håll.

14 pizzor kvar att baka. Ingela Brickling kommer in för en kopp kaffe och lite vila. Eva Andersson ger sin mamma en tacksam blick. Bild: Patrik Renmark

Modellen de använt bär namnet Lokalekonomisk analys, LEA. Föreningen Mittskåne Utveckling (se faktaruta) har satt det ambitiösa målet att de inom sitt område vill bli Matlandet Mittskåne, ”det mest upplevelserika matområdet i Skåne till 2020”. Det har fött matprojekt på elitnivå, där Titti Qvarnström lotsar matkännare från hela världen till det finaste bygden kan erbjuda. Men också en förstudie där man velat undersöka hur matnäringen kan utvecklas på den mer folkliga nivån i Eslöv, Höör och Hörby.

Det var inom studien som arbetet med lokalekonomiska analyser drogs igång i Svenskösbygden, i Ludvigsborg och i Stehag. Man hade sett hur många spännande initiativ som spirat när Röstånga använde samma modell för ett antal år sedan.

Ordföranden ryckte åt sig initiativet och såg till att en av analyserna skulle utföras i hembygden.

– Vi har tassat runt det här i vår byförening i flera år. Vad kan vi göra för att utveckla byn? Vad kan vi göra för att väcka oss igen?, säger Ingela Brickling

Ebbe Knutsson lastar in sin vanliga laddning på fyra pizzor. I huset längs vägen mot Tollarp väntar bröder och svägerska på fredagskvällsmat. Bild: Patrik Renmark

2010 hotades affären. Det hölls krismöten i byn, innan två unga entreprenörer fick trenden att vända. I början av 2017 syntes nya mörka moln. I ett av de scenarier som Hörby kommun skissade på låg Kilhults skola farligt till.

Ett paket med statistik från SCB och bybornas egna fotarbete är viktigaste beståndsdelarna i en lokalekonomisk analys. Fyra bybor, Ingela och Eva var två av dem, gjorde det inledande jobbet, tillsammans med förstudiens projektledare Anna Eklund.

De ringade själva in sitt geografiska område, de nio små byar som utgör Svenskösbygden.

I retur från SCB kom ett digert siffermaterial: inom ert område finns 476 invånare fördelade på 208 hushåll. Ni har 120 "arbetsställen", varav 13 med fler än en anställd. Så matas det på, med info om befolkningsutveckling, bebodda och obebodda fastigheter och antal invånare i olika åldersgrupper.

Bybornas köpkraft fick man fram genom att multiplicera den genomsnittliga disponibla inkomsten på svensk landsbygd med antal hushåll. Svaret: 80,7 miljoner per år har Svenskösborna att göra av med. Nästa steg i analysen är att beräkna hur de pengarna fördelas när de förvandlas till konsumtion. Även där har SCB basfakta att komma med – den undersökning där statistiska centralbyrån låtit 2900 hushåll i tätort respektive glesbygd skatta sina utgifter. Efter det kunde arbetsgruppen översätta allt till Svenskös siffror: här handlar man årligen kläder och skor för 3,7 miljoner kronor eller utemåltider för 2,8 miljoner (se grafiken i filmen).

Filmen nedan innehåller 11 olika diagram. Pausa filmen om du vill studera de enskilda diagrammen närmare.

– Kolla på utemåltiderna, våra invånare spenderar nästan tre miljoner på utemat varje år. Det är klart att det finns möjlighet att starta en restaurang här, och den skulle kunna locka långt fler än de här 476 personerna, kommenterar Eva Andersson.

Svåraste och viktigaste frågan att svara på i analysen handlar om läckaget. Hur mycket av alla utgifter hamnar någon annanstans än i hembygden? När det kom till lanthandeln var det bara att jämföra med egna bokföringen. Svaret blev att 25 procent av bybornas livsmedelsinköp

görs hemma i lanthandeln. Inte illa för en liten butik på landet, kan man tycka. Men Eva Anderssons och kollegan Lina Hultgrens ambitioner stannar inte där.

– Om Svensköpsborna lägger 10 miljoner på livsmedel så skulle jag vilja att vi omsatte 15 miljoner i ett drömscenario, för att täcka hela bygdens behov men även sälja mycket till folk som kommer utifrån, säger Eva.

Två liter mjölk. och en nybakad pizza. Corinne Isaksson väntar på att köpet ska slutföras så att hon, pappa Jonas och systemn Simone kan få komma hem till sin pizzakväll. Bild: Patrik Renmark

Genom att studera vilka övriga varor och tjänster som kunde köpas av andra näringsidkare insåg man att nästan alla övriga utgifter spenderas på andra håll. Bygdens snickare och målare har en del lokala kunder. En del pengar spenderas i den lilla loppis- och fyndbutiken som också finns i byn. Men bönderna som är verksamma i trakten har ingen gårdsförsäljning, och de som driver framgångsrika Ljungskula sportfiskeanläggning har bara kunder utifrån.

– Vi har tidigare haft fyra bed and breakfast-ställen, tidigt på 2000-talet. Nu är det noll. Här finns ju utrymme för minst ett, menar Eva.

– Vi hade två bagare vid förra årsskiftet. Nu har vi ingen, lägger Ingela till.

Av 80,7 miljoner uppskattade gruppen att 71,8 miljoner kronor läckte ut ur bygden. Siffran har inte nåtts med vetenskaplig precision, men det är en uppskattning byggd på mycket god lokalkännedom.

Någonstans mitt i analysen av analysen sticker expediten Angelica Kamp in huvudet i fikarummet.

– Jag tror att vi har ett hundproblem. Det springer omkring en vit schäfer ute på gatan. Kan det vara Torstens?

Eva Andersson ler igenkännande. Hon säger något om att de kanske ska lägga upp en bild i den lokala Facebookgruppen, det funkade ju senast.

Knappast något ärende eller någon fråga överraskar den som driver lanthandel.

– Här kan komma in folk och fråga saker som: den där sömmerskan, vad är det nu hon heter, vet du något hus som ska hyras ut eller känner du till någon som kan klippa gräsmattor? skrattar Eva.

Samtidigt syns det hur hon älskar att få vara navet i byn. Hon som kallar sig för en ”bynörd” och ibland klipper till med landsbygdspolitiska paroller som: ”det talas om urbanisering som att det vore en naturlag. Men det är den ju inte, det är en trend”.

– Vi vill försöka bli ännu mer av ett utflyktsmål, säger Lina Hultgren, som hittade sin nya radarpartner i Eva Andersson när den tidigare kollegan drog till Värmland. Bild: Patrik Renmark

Hennes väg till rollen som Lina Hultgrens närmaste kollega har varit krokig. Eva Andersson drog till Skottland och utbildade sig till översättare i franska och spanska. I flera år jobbade hon sedan i England för en nordisk språkfirma. Men det livet kändes allt mer fel. Hon trivdes inte med kontorsjobbet, och kom till slut fram till att det inte bara var Sverige utan Svensköpp som fattades. Ungefär samtidigt flyttade Lina Hultgrens tidigare kollega till Värmland. Ett nytt radarpar bildades och butiken heter Lina & Evas lanthandel sedan i juli 2013.

– Det är rötterna, sammanhanget, omgivningarna, det är så mycket, säger Eva Andersson när hon ska försöka sätta ord på det där som drog henne tillbaka.

Nu är hon tillbaka i byn där släktgården finns sedan sex generationer och gift med en lantbrukare.

Hon och Lina Hultgren har redan hunnit uträtta en del. Omsättningen för affären har de fördubblat, till över sex miljoner per år. De satsar hårt på närproducerat. Kött, potatis, ägg, honung, kryddor och öl kommer från tillverkare på några mils avstånd.

Sommartid är de värdar för en annan slags kvällar – en gång i månaden tänder de grillen och får folk att vallfärda hit. Kanske bjuds det på linedance eller någon annan lokal akt. Men under de flesta grillkvällar är det bara folksamlingen som är attraktionen. Första gångerna kom det några från byn. I augusti i fjol räknade de till långt över 1000 personer som dök upp för att titta på varandra, på fordon från olika motorklubbar och ta sig en korb eller hamburgare i bröd.

Byborna och de utifrån lockar varandra till kvällarna. Eva försöker förklara hur:

– Folket utifrån tycker det är häftigt att komma hit för upplevelsen, och folk här tycker det är häftigt att det kommer folk utifrån för att äta grillad korb i bröd.

Folk pratar lite högre i butiken, skrattar lite mer. Precis som det ska vara när det är sent på fredag eftermiddag. Jonas, han på klisterlappen vi nämnde tidigare, heter Nilsson i efternamn och är byns målare. Han kommer in med döttrarna Simone och Corinne Isaksson för att plocka upp en Hawaii och en Special.

Mamma kommer hem sent ikväll. Istället blir det pizzafredag med pappa Jonas Nilsson för systrarna Corinne och Simone Isaksson. Bild: Patrik Renmark

Jonas Nilsson uppskattar att familjen handlar 80-85 procent av sin mat här i byn. Som lokal företagare vet han vikten av att ge draghjälp åt varandra.

– Får bara skolan och affären vara kvar, då är jag nöjd, svarar han på frågan om vad som borde vara nästa steg i utvecklingen.

Efter en stunds funderande till hittar han ett par punkter till önskelistan.

– Det vore ju fint om man hade kunnat tanka här hemma, och om det fanns ett kafé.

Även han som så översvallande hade berömt chorizopizzan (som också innehöll fetaost och paprika) kommer ikväll. Ebbe Knutsson heter han, en stamkund på varje pizzakväll. Han hämtar alltid fyra pizzor, till sig själv, bröderna och svägerskan.

Byföreningens ordförande Roland Arvidsson kom för att handla bearnaisesås, till entrecoten han köpt tidigare. Han önskar sig fler bostäder i byn, och det är på gång. En villa och två lägenheter är på väg att byggas. Bild: Patrik Renmark

– I Tollarp har vi tre pizzerior, men här är det lite annorlunda. Att de själva sätter ihop pizzorna, och så är det kul att det händer lite nytt i våra småbyar, säger han innan han försvinner ut med rykande lådor.

Inne i köket har Ingela Brickling logistiskt flyt. Hon hinner till och med svänga ihop en spontanpizza till en kvinna som kommit in och förförts av doften.

Nu ska de lokalekonomiska analyserna spridas över Skåne. Även den här gången heter projektledaren Anna Eklund, men uppdraget kommer från ett nytt håll. Hon har anställts av Centrum för Publikt Entreprenörskap, där man inom ett EU-projekt vill testa LEA-modellen på fler håll.

– Det coola när utvecklingen sker utifrån de som bor där är att det blir väldigt olika byar. I Ludvigsborg har man mycket företagstänk, i Röstånga är de mer kulturintresserade, då blir det drivande, säger Anna Eklund, numera igångsättare av lokalekonomiska analyser i en rad nya byar. Bild: Jonas Nyrén

Fram till i augusti i år ska Anna Eklund sätta igång arbetet med lokalekonomiska analyser i minst en handfull byar. Några är redan på gång. I Röstånga i Svalövs kommun var LEA ett viktigt verktyg 2012 när man vände utvecklingen i en by på dekis. Idag har man ett utvecklingsbolag där över 400 bybor är delägare. Bolaget, [Ruab](#), äger fastigheter där det drivs ölbryggeri, restaurang och det de själva kallar ”Sveriges minsta konsthall”.

Här tänker man göra en ny lokalekonomisk analys för att se vad som hänt sedan sist. Har byborna exempelvis lyckats öka sin andel livsmedelsinköp i byn från de 11 procent som noterades 2012?

Flyinge, som redan samlat sig kring hästnäringen, vill se vad som skulle kunna vara nästa steg. Klagshamn utanför Malmö ska göra sin analys för att hitta vägar bort från att bara vara en förort där folk sover. Och så står det mellan Huaröd eller Arkelstorp som platsen för en LEA i Kristianstads kommun.

Själv ser Anna Eklund analysens stora förtjänst i att fler dras in i utvecklingsarbetet.

– Resultatet blir allmängods. Många fler ser: att "oj, vi har ingenstans i byn där det går att handla lunch". Det blir ett sätt att få fler med sig. Som företagare är man lätt så ensam.

Men det kommer aldrig att fungera utan att drivkraften kommer från invånarna själva.

– Det måste finnas någon som vill, några som är lite förbannade, eller lite trötta på att det är så tråkigt i byn. Nu jävlar måste vi samla oss, ungefär.

Nils Phillips på Centrum för Publikt Entreprenörskap ser fram emot att få skriva in resultaten från analyserna i EU-projektets slutrapport. Och han vill gärna söka sig längre in i staden med modellen.

– Skulle man kunna använda det här sättet att tänka i en urban miljö? Går det att göra samma ekonomiska analys i en stadsmiljö, säg en stadsdel eller kvarter? Där tror jag att det finns mycket att lära av landsbygden, metodiken, sättet att få folk att känna tillhörighet.

I Svenskösbygden finns redan tankar om att gå samma väg som Röstånga – att starta ett eget utvecklingsbolag som invånarna får teckna aktier i.

– Inom ramen för det kan man sedan börja be om lite crowdfunding. Många skulle säkert vara villiga skänka en slant för bygdens utveckling. Sedan förverkligar man en idé i taget, resonerar Ingela Brickling.

Något som absolut måste hända är att nya företagare lockas till bygden, eller att bybor vågar starta något eget. Lanthandlarduon letar ny och större lokal, en där de kan se affären växa till en minigalleria med hjälp av nya aktörer. Eva Anderssons vision bubblar fram.

– Tänk dig något där lanthandeln är är navet, dubbelt så stor som idag. I anslutning till det har vi kafé och restaurang, där du kan äta dagens lunch eller ta med mat hem på kvällen. Du har en presentbutik, kanske en liten floristhörna, en massör på ovanvåningen, en frisör.

Expediten Angelica Kamp kommer in för att hitta rätt låda till nästa kund som väntar på sina pizzor ute i kassakön. Bild: Patrik Renmark

Nere i verkligheten igen vinkar hon av den sista pizzakunden för den här gången.

Alla kom, i rätt ordning.

Brandlarmet gick aldrig, trots att de glömt stänga av det den här gången.

Och den vita schäfern var mycket riktigt Torstens.

Fakta

De unga flyttar in och skaffar barn

Svensköp och Kilhult ligger i Hörby kommuns nordöstra del.

476 personer, fördelade på 208 hushåll, bor i det geografiska område som undersöktes.

Ett trendbrott kunde noteras. Efter att ha haft vikande befolkningssiffror så ökade invånarantalet 2015, för första gången sedan 2007. Ökningen höll i sig även under 2016.

Under 2016 noterades 16 nyfödda barn i det som är Kilhults skolas upptagningsområde.

Generationsskiftet i byarnas fastigheter märktes på fler vis: det genomfördes dubbelt så många fastighetsförsäljningar under 2015 och 2016 som under perioden 2012-2014.

Undersökningen omfattade "Svensköpbygden" bestående av nio byar (Bylycke, Elmhult, Harphult, Hulta, Högstad, Killhult, Maa, Svensköp och Östensköp), samt byarna Timan och Råset.

Fakta

Både europeiska fonder och kommuner bakom föreningen

Föreningen MittSkåne Utveckling finansieras av de europeiska struktur- och investeringsfonderna samt Eslöv, Höör och Hörby kommuner.

Man arbetar för att främja lokalt ledd utveckling med leadermetoden, som går ut på att privat, offentlig och ideell sektor tillsammans tar fram en utvecklingsstrategi. Grundtanken är att den som bor och verkar i bygden också ska vara den som bedriver arbetet. Ansökan om projektmedel sker via [föreningens hemsida](#).

Föreningen har ett projektkontor i Hörby.

-

[Dela](#)

-

[Tweeta](#)